

AZ EMBER

GÖNDÖR FERENC POLITIKAI HETILAPJA

F/1886

Franchet d'Esperay
Nyílt levél Károlyi Mihályhoz
Az én utcám. Hogy lett.
Szurmayból uzsoki hős?
Ády Endre, a forradalom
prófétája
Hogy folyt le Károlyi és
Franchet d'Esperay talál-
kozása
Szenvedéseim a sajtóhadi-
szálláson
Őszinte hang Tisza Istvánról
Szterényi kacag
Az én forradalmam
Zselénszky futása
Vérebek
Maléter ur
Hatvány Lili szindarabja
Szemere nem nyugszik stb.

URÁNIA SZÍNHÁZ

RÁKÓCZI-UT

21

Előadások kezdete d. u.
5, 1/2, 7, 8 és 1/2 10 órakor

fénysugár az éjben

Filmjáték 4 részben
„Az Est” filmripportja

DÉLI HIRLAP

Lázár Miklós napilapja, Egyes szám ára 12 fill.

Előfizetési ára:

Egész évre	...	30.— korona
Félévre	...	15 — korona
Negyedévre	...	7.50 korona

A
nagy
eseményekről
meglepetően
tudósít

PESTI NAPLÓ

KÖZTARSASAGI ALKOTMÁNYT
KÖZÜL AZ ESZTENDŐ szenzációs
októberi kötete, mely hiteles fordítás-
ban mutatja be az orosz föderatív szöv-
jetköztársaság alapvető okmányát. Az
októberi Esztendő közel 200 oldalas ha-
talmos könyv. Ara 3 korona 50 fillér.

KÖZGYÜLÉS

Az Első Magyar Részvény-Serfözde t. o.
részvényesei ezennel tiszteletteljesen
meghivatalnak a folyó évi november 19-én
dél előtt 10 órakor a társaság VIII.,
Eszterházy-utca 6. sz. I. emeleti iroda-
helyiségében tartandó **LI. rendes köz-
gyűlésére.** — Napirend: 1. Az igazgató-
ság évi jelentése, a felügyelő-bizottság
által megvizsgált zárszámadások és mér-
leg előterjesztése, a kifizetendő osztalék
megállapítása és a felmentvény feletti
határozathozatal. 2. Egy igazgatósági
tag választása. 3. A felügyelő-bizottság
díjazásának megállapítása. 4. A nyugdíj-
szabályzat módosítása. — Azon t. c. rész-
vényesek, kik szavazójogukat gyakorolni
akarják, szíveskedjenek részvényeiket
azok szelvényeivel együtt, az alapszabá-
lyok 13. §-a értelmében, legalább három
nappal a közgyűlés előtt a Magyar Or-
szágos Központi Takarékpénztárnál (Bu-
dapest, IV., Deák Ferenc-utca 7. sz.)
téritvény ellenében letenni, hol a fel-
ügyelő-bizottság által megvizsgált és
helyben hagyott mérleg, valamint az
igazgatóság és felügyelő-bizottság jelen-
tései nyolc nappal a közgyűlés előtt a
részvényesek rendelkezésére állanak.

Az Igazgatóság.

Egyenlőség

Filmjáték
négy felvonásban

MOZGÓKÉP- OTTHON

TERÉZ-KÖRUT 28 TELEFON 144-98

Az előadások 5, 7 és 9 órakor kezdődnek

Hattyudal

Dráma
négy részben

Csász. és kir.
udv. szállító

Sternberg hangszergyár
zongoratermelő
Budapest, Rákóczi-ut 60

Csász. és kir.
udv. szállító

AZ EMBER

Franchet d'Esperay

francia tábornok fölöttébb szigorú külsőségek között fogadta Károlyi Mihályt, Magyarország miniszterelnökét és a vele megjelent béke delegátusokat. Ez a Franchet úgy beszélt velünk, magyarokkal, mintha ő győző volna, mi pedig legyőzöttek volnánk. Ha jól meggondoljuk, a dolog nagyjából így is van és így nincsen mit csodálkozni azon, ha a francia militarizmus egyik vezérképviselője bizony, kissé felülről diskurálgatott velünk. Utóvégre abban is igaz van Franchetnak, hogy mi együtt mentünk a németekkel, sőt fájdalom, Tisza Istvánék és a munkások németebbek voltak a németeknél és Hindenburgabbak Hindenburgnál. Ha Tisza Istvánon mulott volna, még ma is harcolnánk a franciák ellen és ha Rákosi Jenő harsonáit követnénk, még ebben a pillanatban is magyar bakák vérezhetnének el a Vogézekben. Fájdalom, a franciákhoz csak a Tiszák és Rákosi csataordítása rikácsolt el idáig és csak az ő rekedt franciáfaló üvöltését hallották meg Párisban.

Igy volt ez, mert a kormány hatalom az ő kezükben volt és minden humánus, ántántbarát hangot elnémítottak, a „Budapesti Hírlap“ hülye piszkolódásait szabadon lehetett kitáviratozni a külföldre, de a *Népszava* megértő, békebarát és a világ valamennyi népének szeretetét hirdető cikkeit elnyomta az ő becstelen cenzurájuk. A Károlyi Mihály franciabarát szava és a körülötte sereglő elszánt béke-

barátok szava alig-alig hallatszott ki, míg Tiszának és társainak ántánt-népeket zabáló hangját szabadon terjesztették külföldön. Nincs tehát semmi csodálkozni való azon, ha Franchet tábornok nincsen tulságosan elragadtatva tőlünk és még szép tőle, ha azt tudja, kicsoda Károlyi Mihály és hogy ő az egyetlen alkalmas férfiú a szerencsétlen helyzetbe sodort ország megmentésére. Honnan tudna Franchet tábornok azokról a gyönyörű versekről például, amelyeket Ady Endre írt Párisról, a Szajna partjáról, a francia lányokról, a francia ősről és mindarról a sok szent csodáról, amik Párisban nagyszerű hevéletekbe borították. Honnan tudná Franchet tábornok azt, hogy vagyunk ebben az országban számosan, akik Ady Endrének a franciákról muzsikáló és a francia génusz előtt meghódoló verseit hosszú évek óta kívülről tudjuk és a bus magyar sivatagban, hervadt és szomorú őszi estéken önmagunkba rogyva, halálra dudolgatjuk. Erről és még sok másról ugyan mit is tudna Franchet d'Esperay, aki nem a francia génuszt, hanem a francia hadsereget, a francia militarizmust képviselte Károlyi Mihálylyal szemben Belgrádban. És talán Hoffmann tábornok ur annak idején olyan nagyon szépen beszélt az orosz békeküldetkekkel? Ha jól emlékszem, ez a német hős is döngette az asztalt.

A francia hadsereg pedig valóban győzött és Tiszáéknak, Rákosiéknak és a többi háborúcsináló gonosztévőnek, Szerényi Józsefnek, Wekerlének és

társaiknak köszönhetjük azt, hogy idáig jutottunk. Ők vitték oda ezt a szerencsétlen országot, ahol most áll. Nekünk természetesen a *francia militarizmus ép olyan idegen és ellenszenves, mint a német*. Csak éppen annnyival rokonszenvesebb, amennyivel rokonszenvesebb a francia nép a német népénél. Egyébként nekünk ugyan olyan kevés közünk van a *francia imperialistákhoz, mint a németekhez*. Szent meggyőződésünk azonban, hogy ha Franchet d'Esperay napolconi gesztusokkal fogadta is a magyar küldöttséget, a békeasztalnál nem a francia hadsereg, hanem a francia demokrácia képviselői jelennek meg és *Wilsonnal*, meg a többi ántántbeli szabadsághósszal együtt *biztosítani fogják a magyar szabadságot és függetlenséget*. Addig el kell viselnünk, hogy a francia hadsereg legvőzöttnek tekintsen bennünket, mint győző vonuljon be Budapestre, hogy azután ez utolsó nagy megpróbáltatás után, megszilárduljon az ifjú magyar szabadság, demokrácia és népiuralom. A régi rendszer súlyos büneiért, fájdalom, nekünk is meg kell szenvednünk. Sokkal könnyebb lesz elviselni ezt a szenvedést, mint a négy esztendő háborús gonosztettekben való kényszerű részvételt. Férfiass megadással, egy jobb jövődöbe vetett mélységes hittel, várjuk Franchet d'Esperay tábornokot Budapestre.

KÖVETELJÜK, hogy a kormány haldéktalanul oldja föl a papirtilalmat, mert nélkül nincs sajtószabadság. Az új kormány nem eshetik Tiszáék bünébe és nem akadályozhatja meg, hogy új lapokat alapítsanak. A Papírközpont ügyét rendezék valahogyan, ez másodrangú

kérdés. A fontos és égetően sürgös a dolog elvi része: azonnal megszüntetni a tilalmat és lehetővé tenni új lapok alakulását!

Nyílt levél Károlyi Mihályhoz

Ne vegye rossz néven, gróf ur, ha a nyilvánosság előtt vagyok kénytelen egynémely dologra föl hívni szíves figyelmét. Jobban szeretném, ha — mint régen — szóval mondhatnám el gróf urnak azt, ami a szívemen fekszik. Amde az idők változtak, gróf urnak rendkívül fontos, az ország sorsára döntő elfoglaltsága van, minden perce ezerszer drága és egyébként is *nem olyan könnyű ma már bejutni egy kis beszélgetésre a gróf urhoz*. Hiszen most, ezekben az időkben az előszobája zsufolva van azokkal a férfakkal, akiket nem is olyan régen még nem találtunk ott az előszobájában, akik miatt nyugodtan és zavartalanul beszélgethettünk a gróf urral azok az *egynéhányan*, akik évek óta meglehetősen *elszigetelten* hirdettük az Ön politikájának győzelmes és megváltó erejét. Hirdettük ezt akkor, amikor — hiszen tudja, gróf ur — ez még hazaárulás számba ment, amikor bizony detektívek figyelték, hogy ki az a néhány vakmerő, aki bemerészkedik a sárgán szomorkodó Károlyi-palota nagy kapuján. Mi, egynéhány fantaszta hívő, hirdettük a gróf ur politikáját, üldöztetéssel szemben, a kormány sujtó intézkedéseivel szemben, cenzurával, katonasággal, rendőrséggel szemben és hirdettük gyakran azokkal szemben is, akik — most bizony a zsufolásig megtöltik a gróf ur előszobáját.

A gróf ur elhiszi nekem, hogy

az Ön kormányzatának és az új rendnek megszilárdulását őszintebben és őszintébbül senki sem kívánja, mint én. A gróf ur azt is tudja, hogy én a magam számára valóban nem akarok semmit. Én soha semmit nem kértem és nem fogadnék el, én csak szabad és független polgár, szerény és a sajtószabadság nap-sütését boldogan élvező hírlapíró akarok maradni, aki a forradalom szülte új korszak mindenre kész közkatonája. Amikor hivatkozhatom arra, hogy a gróf ur mindezt igen jól tudja, jogom van figyelmeztetni azokra a dolgokra, amikre itt — tisztán a nagy ügy érdekében — ügyelmeztetni fogom. Hát arra szeretném föl hívni szíves figyelmét, hogy olyan utólatos és visszaszító *tülekedés* folyik állásokért és egyéb javakért, az Ön előszobájában és környékén, hogy az alkalmas az új rend kompromittálására. A gróf ur a világ legjöhiszeműbb és legtisztességesebb embere, tehát sejtelve sem lehet arról, hogy micsoda *kétes és obskurus alakok jelentek meg a hatalom tájékán*. Már idáig is történt fontos pozíciókba néhány olyan kinevezés, amely nagy visszatetszést szül. De hogy ilyen kinevezések a jövőben elő ne fordulhassanak és kormánybiztosok, népbiztosok és egyéb biztosok ne garázdálkodhassanak és tobzódhassanak, minden jóízű ember megbotránkozással akadálytalanul tovább, hát én fölkérem a gróf urat:

Az előszobájában tábórozó *álhírlapírokat haladéktalanul seprűtse ki*. Mert a gróf ur bizonyára nem tudja, hogy annyi *kétes* egzisztencia és annyi *obskurus álhírlapíró* tanyázik állandóan a kormányon és környékén, hogy a magyar sajtó komoly

munkásai irtózva kerülnek el a kormány házatáját. Alhírlapírók, hirdetési ügynökök, gyöngegyorsírók és tegnapi munkapárti ügynökök uralják a helyzetet az Ön jobbsorsra méltó előszobája táján és önhöz, gróf ur, csak az *ő testükön keresztül lehet eljutni*. Már pedig ez az ut olyan gusztustalan, olyan nagy önmegtagadást igényel, hogy inkább visszafordul az ember az ut legelején. A gróf ur megérdemli és el is várhatja mitőlünk, régi hivatól, akik *tisztes távolból* féltve, aggódva és szeretettel kísérijük tova nehéz pályáján, hogy teljes őszinteséggel megmondjuk a véleményünket arról a visszaszító *tülekedésről*, ami az ön tiszteletreméltó alakja körül végbemegy. A leggyanúsabb, a legmegbizhatatlanabb és a legkétesebb egzisztenciák tolokodtak az ön közelébe és ha gyorsan nem fognak egy seprőt vagy egy furkósbotot, amellyel kiséprűzék és kiverjék ezeket a strébreket és elősdiéket és ha utána nyomban nem dezinficiálják a miniszterelnöki palotát odafönn a várban, akkor veszedelembé döntenek ezt az új rendet, amiért annyit küzdöttünk, annyit szenvedtünk és aminek a megszilárdítása és állandóvá tétele legszentebb kötelességünk mindannyiunknak. Nem szeretnék még jóakaratból sem ártani a nagy ügynek és ezért most még nem részletezem itt a kifogásaimat és nem nevezek meg név szerint egyéneket, akik már be tolokodtak meg nem érdemelt pozíciókba és akik még ezekben a percekben ott tolonganak az Ön előszobájában. Annyit azonban, amennyit itt elmondottam, a nagy ügy iránt és a gróf ur iránt való kötelességem volt elmondani.

Göndör Ferenc.

AZ ÉN UTCÁM

Szurmay, az uzsoki hős

A jó isten áldja meg ezt a sajtószabadságot, amely megengedi ime, nekem, hogy egy régi, kedvenc témát, amellyel úgy szerettem volna már foglalkozni, de amelyhez módomban a cenzurás, háborús világban nem volt, hogy ezt a régi kedvenc témát most ime kitarjam az olvasó előtt. Surmay Sándorról, Magyarország volt honvédelmi miniszteréről van szó. Soha kisebb tehetséggel nagyobb pozícióba ember még nem jutott, mint Surmay Sándor. Soha érdemtelenebbül és méltatlanabban embert még nem dicsértek és magasztaltak, mint Surmay Sándor hadvezér és honvédelmi miniszter urat. Akiről a lapok himnuszokat, ódákat és a dicsérő és magasztaló cikkek émelítő zúhatagát irták, akiről képviselők — *Urmánczy* is — mindenkor a feltétlen tisztelet hangján beszéltek, akiknek nevére úgynevezett honvédelmi tiszteletet neveztek el és gyűjtőtek el célra, arról a nagy férfiúról hadd hangozzék el egy őszinte szó is, egy igaz és el nem fojtott hang is. Az olvasó nem is sejtí, hogy én milyen izgatott vagyok e pillanatban, hogy milyen nagy megkönnyebbülést érzek, hogy micsoda nagy kő esett le a szívemről, amikor annyi visszafojtott düh és fogcsikorgató némaság után végre kiönthetem a szívemet és elmondhatom őszinte nézeteimet Surmay Sándor urról. Egy tiszta, mély és szabályos lélegzetvétel ez az én számomra, tudom az éltető oxigén a tudómba és gyerünk csak, lássuk csak, ki ez a Surmay, aki mint önmagának idealizált bronz szobra a megközelíthetetlen és hozzáférhetetlen magasságában trónolt előttünk hosszú keserves esztendőök óta.

Hogy is lett Surmay Sándorból *uzsoki hős*? Ugy volt a dolog, hogy Surmay altábornagy ur valami soha nem látott kiméletlenséggel és

kegyetlenséggel áldozta föl a magyar katonákat a harctéren. Egy arcizma nem rándult meg, miközben lehetetlen, gyilkos feladatok keresztülvitelére a századokat és a zászlóaljokat hitvány ágyutöltések gyanánt csak úgy dobálgatta bele az ellenséges tűzbe. Annyi vesztesége, mint a Surmay-hadseregnek, talán egyetlenegy csapat résznek sem volt és annyiszor, mint ahányszor Surmayt, tán egyetlen generálist sem vert meg az ellenség. Pedig ez igen nagy dolog, ha tekintetbe vesszük, hogy osztrák generálisok is voltak a világon! És mégis uzsoki hős lett Surmay Sándorból, mivelhogy egy derék és lágy szívű hirlapíró társunk, *Szomori Emil* megjelent egy szép napon Surmay tábornok ur főhadiszállásán. *Szomori Emil lelkén szárad örökre Surmay minden hadidicsősége, az „uzsoki hős”* című meg nem érdemelt jelző és minden, minden, maga a honvédelmi miniszteri rang is. Mert attól fogva, hogy *Szomori* először megjelent Surmaynál, vághatták és püfölhették Surmay urat, mint a répát, ettől fogva ő hős lett, vívő lett, uzsoki hős lett és kudarcait, veréseit győzelmekként és sikerrekként ünnepelte a magyar sajtó. *Szomori Emil* haditudósító ugyanis heteken és hónapokon keresztül azt trombitálta, „*Az Ujság*” című lap hasábjain, hogy Surmay az uzsoki hős, a nagy stratégia, a rettenthetetlen hadvezér, a magyar katona bátyja és mintaképe. Holott a magyar katona rettegett Surmaytól és hőstetteiről ennek a dicső hadvezérnek ott értesült *Szomori Emil* a parancsnokság asztalánál, ebédközben és vacsora közben. Ezeket a hősteteket nem hallhatta mástól *Szomori*, mint magától Surmaytól, de hiába minden, ettől fogva „*Az Ujságban*” és több polgári napilapban csak azt olvashattuk, hogy Surmay Sándor Uzsok hőse. Így született és nőtt naggyá a híre Surmaynak, aki igen közepes és jelentéktelen katona, de aki ily módon Hazai Samu után belelepottyan a honvédelmi miniszteri székbe.

Honvédelmi miniszter korában sem vált különbbé és vitézebbé Szurmay Sándor, mint hadvezér korában. Mindenre kész és alázatos eszelője volt az Armeoberkommandonak és Bécsnek és egyetlen lépést nem mert tenni Bécs kezdeményezése és jóváhagyása nélkül. Tipikus osztrák szolga volt ő, akit nem tartottak egyébnek, mint egyszerű fordítónak. Mivelhogy nem tett egyebet Szurmay Sándor, mint lefordította magyarra azokat a parancsokat, amiket Badenben és Bécsben németül kiadtak. Soha nem volt egy feltákozó gesztusa Ausztria számára és a legbuzgóbban és legszolgálatkészebben szívta, szipolyozta ki Magyarország utolsó csöpp véréit is. Lázás ambíciója volt minél több magyar katonát becsmépszni az osztrák armádiába és kihajszolni a harctérre. Az, hogy a magyar katonák hasonlíthatatlanul nagyobb számarányban pusztultak, mint az osztrákok, Tiszán és Wekerlén kívül főleg a Szurmay Sándor bűne. Ezért én mindig kómikusnak tartottam és egy nevetséges figura szárnalmas benyomását tette rám, amikor *Urmánczy* Nándor jogos és keserű panaszaire és vádjaira mindenkor katonásan föl pattant Szurmay tábornak ur és mondott valami önérzetes értelmetlenséget, valami naiv hazafias frázist és a képviselő urak azt sem tudták, hogy hova legyenek a nagy gyönyörűségtől, úgy tapsolták és ünnepelték Szurmay urat. Legutolsó kómikus és együgyű megnyilatkozása akkor történt, amikor *Fényes László* azt kiáltotta fennhangon a képviselőházban, hogy a magyar katonák nem akarnak már tovább harcolni és a bátor, snájdig, vérszomjas Szurmay ismét fölugrott és az egész hadsereg nevében kikérte magának ezt a rágalmat, vitézi pózban harsogván, hogy a magyar katonák, miként a multban, úgy a jövőben is teljesíteni fogják kötelességüket és tovább fognak harcolni a hazáért. Mi tudtuk akkor is, hogy ha Szurmay mondja, hát ak-

kor igaz, akkor el is lehet hinni, mivelhogy neki joga van a magyar katonák nevében, a lövészárokból rothadó magyar katonák nevében kijelentéseket tenni. A következmények, ime, megmutatták, hogy Szurmay Sándornak megint igaza volt, mert hiszen a magyar katonák tovább harcoltak és harcolnak még ma is. Szurmay — amilyen okos ember — bizonyára így tudja.

Valami igazságtalan és meg nem érdemelt népszerűségben fürdött és lubickolt ez a fürge honvédelmi miniszter, akit minden kormány átvett a maga számára és aki nem egyszer miniszterelnökkjelöltként is szerepelt. Nem utolsó cselekedete volt az sem, amikor a tőle megszokott szerénységgel „Szurmay Sándor-alapnak” keresztelte el ő maga azt az alapot, amelyet honvédtisztek özvegyei és árvái javára gyűjtöttek. Én dühöngve láttam „Az Est” jobb sorsra és komolyabb dolgokra érdemes hasábjain vastag, ordító betűkkel nap-nap után a címet, hogy: „Szurmay Sándor-alap”. A kormánynak sürgősen meg kellene vizsgálni, hogy milyen célokra fordítják és kik kezelik ezeket az összegyűjtött milliókat. A „Szurmay Sándor-alap” címet pedig sürgősen meg kell magyarosítani, mert türhetetlen az, hogy Szurmay urból, az ő indítványára és kezdeményezésére itt élő korában szobrot csináltak. Nem alkalmas ő arra, hogy szobrot mintázzanak róla. Egyszerű, közepes és vérszomjas generális volt ő mindig, aki például számtalanszor tett a kormánynak előterjesztést *Károlyi Mihály letartóztatására*, neki és *Vászyoninak* közös bűne és manővere volt *Konsten* őrnagy magyarországi szerepe, minden munkásmozgalmat és békemozdulatot sarkantus csizmával gázolt le és fojtott vérbe Szurmay ur és egész Magyarországot és az egész szenvedő magyar népet úgy liferalta Ausztriának, az Armeoberkommandonak és a frontnak, hogy egyetlen arcizma sem rendült meg. A magyar kato-

nákat és a magyar tiszteket nyugodtan üldözhatték és kizozhatták az ő idejében és Urmánczyék hasztalan sorakoztatták föl a lázító adaktokat, Szurmaynak se tekintélye, se elszántsága, se bátorsága nem volt ahhoz, hogy komolyan és erőlesen lépjen föl és ő csak a képviselőházban volt snájdig és energikus, de az Armeecoberkommando felé és Baden felé szolgálta volt és lakáj volt. A hamis bálványok ideje lejárt és le kellett már dönteni azt a bálványt is, amely Szurmay Sándor néven sötétlett esztendőkön át a véres magyar sivatagban.

WEKERLE, SZTERÉNYI, VAZSONYI. Magyarországnak hazudósában megöszült egykori vén miniszterelnöke, Wekerle Sándor, reméljük örökre lejtűnt a szereplés és az igazmondás színteréről. Aki néhány nap előtt még a legérelmesebb intézkedéseket akarta *folamalba tenni* a sajtó ellen és a kitörni készülő forradalom ellen, az ezekben a percekben már csak mint szerény magánember, szűk családi körben folytathatja legendás hazudozásait. Két hűséges bajtársa, Szterényi és Vázsonyi szintén eltűntek. A mi értesüléseink szerint Szterényi és Vázsonyi karonfogva menekültek ki a biztosabb és nyugalmasabb Svájcba, ahol Vázsonyi éppen most laposra le a magyar sajtót és Szterényi Jóska pedig éppen ezekben a percekben gázolja el a magyar munkásságot és mélyíti ki a német szövetséget. Mindenki beláthatja tehát, hogy Wekerlénak, Vázsonyinak és Szterényinek volt igaza.

FEGYVERES NÉMETEK, alig két százczren akarnak átvonulni Magyarországon és ezt a szándékot fölöttébb helyesli a „Budapesti Hirlap“. Sajnos, mi nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a fegyveres német csapatok átvonulását lelkesedni tudánk, sőt bevalljuk, mi meglehetősen félünk ettől az átvonulástól. Amit lehet, tegyen is meg a kormány ez ellen a rémes terv ellen, mert a lefegyverezett Magyarországot valóban nem lehet kiszolgáltatni kétszáz ezer fegyveres német katonának. A „Budapesti Hirlap“ állásfoglalását pedig annál kevésbé értjük, mert hiszen ez a lap, megszabadulván Rákosi Jenőtől, maga is az új irányzat szolgálatába állott és a kormányt, valamint a Nemzeti Taná-

cst támogatni akarja nehéz munkájában. Ha ez a szándéka tisztelt lapunknak valóban komoly és őszinte, akkor nem értjük, hogy helyeselheti a fegyveres német átvonulás tervét.

Ady Endre

Csucsán él elrejtözve ezekben a nagy időkben Magyarország legnagobb élő költője, Ady Endre. Pedig, ami itt most történt, ami Magyarországon ezekben a sorsdöntő órákban végbemegy, azt senki se látta olyan tisztán és biztosan, látnoki szemekkel, mint ő és azt senki sem jósolta a proféta szent hevületében szó szerinti hűségességgel, csak ő. Ennek a forradalomnak profétája, látnoka, költője Ady Endre. A legszebb magyar forradalmi verseket ő írta és ha most lapozgatunk évekkal ezelőtt írott verseskönyveiben, meg kell döbennünk attól a profétai tisztánlátástól, amely Ady Endre gyönyörű, siró, mélységesen szomorú írásait örökre halhatatlanná teszi.

A Belvárosi Színházban az új műsorban Ady-ciklust vonultatnak föl a színházak. Azon már utóvégre tul vagyunk és abban talán meg lehet állapodni vita nélkül, hogy a legszebb magyar verseket Ady Endre írja. De, hogy a nagy költő milyen nagy proféta, azt ájultan éreztük, hallván a színpadról felénk zuduló, forradalmi tűzijátékban át nem esült szent profeciákat. Mindent milyen tisztán, milyen biztosan látott, tudott, megjövendőlt és a maga magasságokba szárnyaló, mély zengésű hangján mindent, hogy megénekelte Ady Endre! Olvassátok el most minden versét, áhitattal szívjátok magatokba minden sorát, merüljetek bele káprázatosan szép képeinek gazdag mélységébe és tisztelettel, meghatottan hajtsátok meg a forradalom dicsőséges zászlaját a nagy költő előtt, aki Csucsán, egy régi házban, az ablak párkányára könyökölve, könnyezve figyel, az ő százszor megsíratott Budapestje felé.

Hogy folyt le Károlyi és Franchet d'Esperay találkozása?

Belgrád, 1918 november hó.

Ragyogó, verőfényes, novemberi napsütésben siklott végig a Millennium hajó, — fedélzetén a Károlyi Mihály vezetésével Belgrádba ment béke delegációval, — a magyar és horvát partok mentén a Száva torkolataig, ahol már szemünk elé tárult annyi véres ütközet színtere, a szerbek keleti szépségű fővárosa, Belgrád, ahova most a magyar kormány küldöttsége ment fegyverszünetet kötni a déli szövetséges csapatok francia főparancsnokával: Franchet d'Esperay tábornokkal.

A hajó orrán délceg és szálas gárdista magasratartott fehér lobogóval jelezte, hogy a békeküldöttség érkezik a főhadiszállásra.

A szerb parton ezernyi nép várta a horvát partról érkező hajókat, amelyek ezrével hozták haza a négy és fél év után visszatért szerb hadifoglyokat.

Mintha a sors rendezte volna ezt a találkozást. Hazatérő foglyok ezrei és a béke delegáció hajója találkoznak a Száva vizén.

A béke két szimboluma némán köszöntötte egymást.

A Millennium megállt, hogy utat nyisson a foglyoknak, akiket dobogó szívvél vártak már haza...

Csak azután bocsájtotta le hajójának a csolnakot, amelybe a delegáció három tiszttagja: Csernyák százados, a magyar katonatanács elnöke, dr. Schubert tüzérfőhadnagy és Abt testőrfőhadnagy és a zászlótartó testőr szálltak be.

Feszült érdeklődéssel, visszafogott lélekzettel lestük, mi lesz?

A csolnak partot ért. Szerb főhadnagy siet a küldöttek elé, kik nem mint ellenség, hanem leendő jó barátokként melegen üdvözlik egymást.

A fehér zászlós menet elvész a Kalimegdán fái közt. Eltelet egy

óra, már a második is vége felé járt, amikor végre a Kalimegdán összelőtt laktanyája mellett megpillantjuk a mi fehér lobogónkat, amely Morse-jelkekkel adott hírt arról, hogy partra szállhatunk.

Károlyi, Jászi, Bokányi, Hatvany Lajos és a delegáció többi tagjai pár perccel később egy magyarul nagyszerűen beszélő szerb tiszt kalauzolás mellett járják Belgrád utcáit a Korona-szállóig, ahol a lakóhelyünk volt kijelölve.

Egy órával utóbb egy másik tiszt feszesen tisztelegve jelenti, hogy a hadvezetőség tudatja, hogy szabadon járhatunk-kelhetünk, akárcsak békében.

A szálló halljában belgrádi polgárok érdeklődnek Károlyi után, akit, valamint a delegáció tagjait tüntető barátsággal, meleg rokonszenvvel fogadtak.

Másnapig kellett várunk, Belgrádban még alig volt katonaság, a városparancsnok is csak egy ezredes és a főparancsnokhoz való híradást hátráltatta az a körülmény, hogy a német „kulturnemzet” elvágta nemcsak a távirda és távbeszélő vonalakat, de elpusztította a szerb főváros összes világító és vízműveit.

Csütörtök délután ötkor megjött autón Franchet d'Esperay, a főparancsnok, aki ugyanabba a villába szállt, ahol pár nappal előbb még a cs. és kir. kormányzóhelyettes álmódzott hej kutya, kutya Szerbia örökös meghódításáról...

Franchet d'Esperay pár perccel megérkezése után két küldönettszettel jelentette, hogy — francia időszámítás szerint — hétkor, — a mi időnk szerint hatkor — várja a békeküldöttséget.

Tíz perccel hét előtt harminc magyar néma csendben, izgatottan, de telve reménységgel egy gomalyagban megindult a belgrádi sötét utcákon...

A közönség megáll és néz. Végigzúg a sorokon: mirrie delegáció, a békeküldöttség.

Sokan csatlakoztak hozzánk, úgy, hogy egész kis tömeg érkezett Franchet d'Esperay villája elé, a Pozoriste ulica (Szinház-utca) 5. szám elé.

Két szerb katona, a diszörség, mereven tiszteleg, de a szívük bizonyosan sebesen vert, szentül hiszem, egyet gondoltunk mi is, ők is.

Bárcsak béke lenne. A tábornok elé járult a küldöttség, akiknek nevében Károlyi Mihály olvasta fel a háboru egyik legérdekesebb történelmi okmányát, a mi békekérésünket.

D'Esperay eleinte idegesen hallgatta, lábával többször dobbantott, kezeivel gesztikulált, tiltakozott, kitérta, fejével helyeselt, csupa temperamentum, francia vér ez a hatvankét éves fiatalos tábornok.

— Az urak elkéstek két-három héttel, hisz ma már a kapujuk előtt állók, három hét előtt más lett volna a helyzet...

Károlyi, Jászi mondják, hogy nem mi vagyunk hibásak, hanem az a porbahullott régi rendszer. A tábornok igent int.

Diktálja a pontokat. Csupa sulyos, kemény pont. A győző pontjai a legyőzhetőz.

A magyar delegáció vitába bocsátkozik, ezt nem fogadhatják el, ez sulyos, ez katasztrófát jelent.

Védelmére kelt a nemzetiségeknek, kifogásolja, hogy német járshalagon jártunk, hasonló megtorlásról beszél, mint amilyen a németeknek ki fog járni.

De mennél élénkebben tüzel a szeme, annál engedékenyebb lesz, beszél daliás magyar időkről, Rákócziról, Kossuthról, dicséri Károlyt, aki az egyedüli magyar államférfi, aki még megóvhatja a magyarokat a nagyobb veszedelemtől.

D'Esperay már nem az a Napoleon, aki hódítani akar, temperamentumos szeme már barátságosabb. Kihagyja a terhes pontokat. De még így is sulyos és terhes, — ha természetes is.

És a még egy-két órával előbb

fenhangon diktáló tábornok teljesíti Károlyi kérését, hogy a versaillesi haditanácshoz fordulhasson, melytől a békekonferenciáig Magyarország területi biztosítását kéri.

A radiógépen már kopogtatták Károlyi Mihály táviratát, amikor Franchet d'Esperay temperamentumos kézzsorítással bucsuzott Károlyi Mihálytól...

Mayor József.

MALÉTER UR. Négy esztendőn keresztül Maléter ur volt Magyarországon a legnagyobb ur. Maléter ur századosi rangot viselt és a honvédelmi minisztérium fölmentési osztályában ő volt a referens. Tőle függött százazrek élete. Maléter ur szeszélyétől és hangulatától függött, hogy fölmentést kap-e valaki, vagy pedig berukkol az ezredhez és rögtön megy el a hatérrre és Maléter ur jóakarátán mult, hogy a polgári foglalkozását végző fölmentett melyik pillanatban kap egy parancsot, hogy azonnal hagyja ott családját, polgári foglalkozását és rohanjon ki a Doberdóhoz. És Maléter ur elég szeszélyes férfiú és hangulatember volt, viszont tulságos jóakarattal nem lehetne őt megvádolni. Érezte, tudta, hogy nagy hatalom van a kezében és bizony élt is a hatalmával. Olyan hangon diskurált az előtte reszkető magyar nemzettel, amilyen hangon legfeljebb csak a császárok és királyok diskuráltak egészen a legutóbbi időkg. Nehéz volt bejutni Maléter ur magas szine elé és viszont könnyű volt kiröpülni onnan. Családanyák, istenem, hogy reszkettek és térdeltek Maléter kapitány ur előtt, a fiuk, a gyermekük életéért könyörögvén. Feleségek, hogy esdekelték, hogy rimádkodtak és — ha csinosak voltak — hogy kurizáltak Maléter urnak, hogy meglágyítsák azt a kemény zord szívet, — a férjük ártekeben. És volt rá eset, hogy Maléter ur ellágyult, hiszen melyik köszívű férfit ne tudna megingatni egy szívárványos nő mosolv? És így születtek a fölmentések és a fölmentés visszavonások és így nem születtek meg fölmentések és fölmentés visszavonások. Szó, ami szó, nagy ember volt Maléter ur és ma már lenyegesen kisebb férfiú. Ma már nem ejtik ki rettegve és borzadva a nevét, ma már nem tolong a folyosóján, az előszobájában és a környéken a rimádkodók serege, az egész térdre borult, könyörgő magyar nemzet, ma már egy-

szerü és közepes kapitány lett Maléter urból, ami azelőtt is volt. Jaj de jó, hogy már nem kell tőle félni, jaj de jó, hogy már nem kell törődni vele, istene, de szép dolog is, hogy már nincsenek olyan zsarnoki hatalmasságok, akik előtött hosszú keserves éveken keresztül térdre kellett borulni, meg kellett alázkodni, vagy meg kellett őket — *hódítani*. Isten önnel, kedves Maléter ur.

WILSON AZT ÜZENI A MAGYAROKNAK, hogy legyünk méltók a szabadságküzdelmekhez, rendzavarással, fosztogatással, vérrel ne mocskoljuk be a föltámadó új korszak ügyét. Hisszük, hogy Wilson üzenete el fog hatolni a messzi magyar falvakba és mindenhol megteszi a hatását. Magyarországot csak úgy lehet megmenteni és csakis úgy lehet szabaddá és függetlenné tenni, ha az országban a rend és a nyugalom hamarosan helyreáll. Akármennyi rosszat hirdetett is a munkapárt éveken keresztül Wilsonról és akármennyi szigorú és csunya megrovásban részesítette is Wilstont az uszító magyar sajtó, higgyék végre el, hogy érdemesebb őrá hallgatni ezekben a komoly órákban, mint, mondjuk — *Szemere Miklóstra*. Egészen bizonyos, hogy a helyzetnek és a kornak a magaslatán Wilson nevű amerikai tanár és köztársasági elnök és nem Szemere nevű magyar hazárdkártyás áll. Aki tehát Wilsonra hallgat, az menjen haza és fogjon munkához, aki ellenben Szemerét óhajtja követni, az menjen fosztogatni és vérengzeni.

DRASCHE LAZÁR ALFRÉD. A régi rendszer katonája volt hosszú éveken át és mi mindenkit gyűlölünk, aki a régi világ embere volt. És mégis *Drasche-Lázár* Alfréd miniszteri tanácsosnak, a sajtóosztály egykori főnökének alibit akarunk bizonyítani ezen a helyen. Amikor egykori vezérét, Tisza Istvánt már

elsodorta helyéről a népharag árja s amikor ő bizonyára vele született szerénységével félre vonult az új rendszer tolakodóinak utjából, igazságot kell tenni és meg kell állapítani, hogy *Drasche-Lázár* Alfréd a legnehezebb időkben is tehetséges, kitűnő és jó indulatú köztisztviselő volt, aki sohasem ismert politikai különbséget a hivatalos ügyek elbírálásánál. Nagy dolog az, hogy *Drasche-Lázár* Tisza elnyomó uralma alatt is meg tudta őrizni teljes pártatlanságát és mi, ellenzéki újságírók, mindenkor jólesően tapasztaltuk, hogy őt a velünk való hivatalos érintkezéseiben nem vezeti semmiféle elfogultság és nyugodtan bízunk ügyünket az ő avatott és mindenkor tárgyilagos kezében. *Wekerléék* és *Pallavichiniek* persze, elnyomták és skartba tették ezt a kiváló köztisztviselőt és a nyakunkra hozták *Gonda* Henriket, aki viszont teljes elmenté volt *Draschenak*, mert maga volt a kicsinyes lihegő bosszuvágy, a korlátszűrés és a tehetségtelenség. Elvárjuk, hogy a népkormány nem lesz igazságtalan *Drasche-Lázárral* szemben és az ő értékes képességeinek megfelelő munkakört biztosít neki és honorálja azokat a ritka köztisztviselő tulajdonságokat, amelyeket akkor tanultunk meg becsülni, amikor politikai ellenfelekként állottunk szemben *Drasche-Lázár* Alfréddal.

LÉVAI LAJOS BARÓ képviselő és százas ur az Országház-téren pár nap előtt a többi tisztekkel együtt fölesküdtött a Nemzeti Tanács és Károlyi Mihály szolgálatára. Minthogy ez a *Lévai Lajos* azonos azzal a *Lévai Lajossal*, aki pár hét-előtt az ántántbarátságot valló Károlyi Mihályt a képviselőházban mindenáron meg akarta *pofozni*, nagyon groteszkül hatott ránk ez az Országház-téri eskü. Vagy hamisan esküdött *Lévai Lajos*, vagy — *végleg leteft arról a térről, hogy Károlyi Mihályt megpofozza*.

MAJD A VICA. Gábor Andor könyved és könnyű színpadi munkát írt ezen a címen, amelyet a Magyar Színház mutatott be. A darab mentes a legtávolabbi gyanútól is, amely azzal árnyékolná be, hogy messzebbmenő irodalmi céljai lettek volna a szerzőnek. Nem akar Gábor Andor egyebet, mint mulattatni és szórakoztatni ezekben a keserves időkben és ez a szándéka nem is minden siker nélkül való. Közepes ötletek és kisebb igényű fordulatok szaporán jelentkeznek a darabban, amelyek lelke, tartalma, mozgatója és megmentője a *Fedák Sári* zsenialitása.

Tisza Istvánról

Szörnyen megdöböntett Tisza István halálának híre. Az emberi érzés első megnyilatkozása után a keleti közmondás jutott eszembe: „A halál nem bosszu.” Aki bosszút akart állani Tisza Istvánon, annak hosszú életet kellett neki kívánnia: hadd lássa, hogy mit csinált és hadd élje végig ennek szenvedéseit. De aztán eszembe jutott, hogy Tisza István megvárta volna a dolgok kifejlését és aztán az „elszántság elkeseredésével” támogatott volna mindent az Isten, a haza, a király, a köztársaság nevében mindaddig, amíg fel nem forgathatta volna és a helyébe nem ülhetett volna.

Tisztelt Szerkesztő ur, Ön felszólított engem, hogy fesselem le Tisza Istvánt úgy, ahogy én láttam. Megvallom, hogy az emberi érzésem kívül azért fájlaltam Tisza István halálát, mert én akartam véle háboru után leszámolni. Természetesen nem testileg, hanem erkölcsileg és politikailag. Közérdekből meg is fogom ezt még tenni, teljes tárgyilagossággal, csak adatszerűséggel, mert számolnom kell azzal, hogy a halott nem védekezhet. De a történelemnek meg kell ösmernie ama férfiú igazi képét, aki országát — ez már csak nézetem — végelpusztulásba vitte. Most, szíves felhívásának engedve, csak néhány odavetett vonást fogok felrajzolni.

Egyszer, a háboru idején, Hadik János grófnál ültem, aki Tisza gyűlölködéséről beszélt, hogy még mindig vádaskodott ellenfeleivel, amért ezek obstruáltak a véderőreform ellen. Azt feleltem erre:

— Bámulatos, hogy Önök erre nem tudják visszafelelni, hogy *tizenkét éven át Tisza István akadályozta meg a véderő-reformot, vajhányszor nem neki lett volna ebből politikai haszna.*

Hadik János gróf nagyot nézett rám.

— Jól van, én egy tucat olyan esetet fogok erre elmondani, feleltem rá, amelyeket mindenki ösmer.

— Például, kérdezte Hadik.

— Emlékszik-e 1904-ben a Thaly-békére? Ennek története a következő:

1902 végén Lukács László *megrendelt* Széll ellen egy obstrukciót, amelyik elhúzódott 1904 tavaszáig. Ekkor egy szép napon kilépett a parlament közepére Thaly Kálmán és a következő indítványt tette:

Csináljunk treuge deit, Tisza István vállalkozzék egy választójogi reformra, olyanra, aminőt ő magának lát és akkor az ellenzék elfogadja a véderőreformot.

Erre felállott Tisza és elfogadta a békejobbot. A parlament még le tárgyalta a folyó ügyeket és megállapodtak, hogy ősszel ezt az akkori úgynevezett Thaly-békét likvidálni fogják. Akkor kapta Thaly a híres béke-plakettet.

Mindenki várta, hogy októberben nagyszabású béketörvényhozás lesz a parlamentben. E helyett szeptemberben, mint — ahogy mondják — derült égből a villám, úgy csapott le Tisza István *ugrai levele*, melylyel a Thaly-békét felborította. Khuen-Héderváry grófot vádolta a közvélemény, hogy ő vitte le augusztusban Gesztre a bécsi ordret Tiszának, de Khuen nekem elmondta, hogy geszti látogatásakor, amikor elutazott és félába már a kocsii hágsóján volt, akkor mondta neki Tisza, hogy kiadja ezt a levelet.

Már most mért tette ezt Tisza? Azért, mert neki nem a véderőreform volt a fontos, hanem a parlament letörése. Tessék megnézni az újságokat, hogy 1903 őszén, amikor Tiszát miniszterelnökké nevezték, — akkor érthetetlen okból — Perczel Dezsővel együtt voltak Ferencz Józsefnél audiencián. A miniszterelnöki spájzcteli, — így nevezték azt az ivet, amelyen a ki-nevezett miniszterelnök kormányzatának ordrait megkapta —, a Ház letörése volt, amire Perczellel együtt vállalkoztak.

Hiszen 1904 november 18., a Házban történt rombolás után, az ellen-

zék felajánlotta Tiszának, hogy ne választasson, hanem mondjon le és akkor egyhangulag megszavazzák a véderőreformot. Ha a véderőreform kellett volna Tiszának, akkor bizonyára elfogadta volna, de ő azzal dolgozott Ferencz Józsefnél, hogy ez egy forradalmi ország, melyet le kell törni s amelyet csak az ő erős keze tud féken tartani. Természetesen így csinálták ők maguk a forradalmi hängulatot.

1905 január 28-án volt a választás, amelyen Tisza megbukott, csak 150 szabadelvüparti jött be. Akkor a 67-sek (szabadelvü párt, Andrássy-párt, néppárt, pártunkivüliek) még többségben voltak. Arról még nem álmodtak, hogy függetlenségi is lehessen miniszter, vagy csak kormányparti is. Az egész ellenzék felajánlotta Tiszának, hogy alakítsanak egy *Darányi*-kabinetet, melyet a 67-sek támogatnak és a 48-asok türnek. Az egész parlament megszavazná a véderőreformot. Erre Tisza ezt felelte:

„Nem vagyok macska, hogy kikaparjam nekik a gesztenyét.” (Lásd a szabadelvü párt akkori pártlapját, a Magyar Szót.)

Hadik János gróf megkért, hogy adatszerűen írjam össze a bizonyítékokat, amit meg is tettem. A történelem számára közre fogom még ezeket adni. *Sohasem engedte a véderőreformot, hogy más megcsinálja*, mert ő örökös ura akart lenni Magyarországnak.

Hatalmi örület, cézarómánia volt ez nála. Nem türt maga körül véleményyt, ezért csak lelkesedőket, vagy hülyéket és magukat ilyeneknek tettető panamistákat türt a környezetében. Mindenre képes volt, mindennel szembe szállt a bécsi Burg kedvéért, mert ő tudta legjobban, hogy minden áldás onnan jön. Még Ferencz Ferdinándal is szembeszállt a főhercegasszonyok kedvéért. Ezek az asszonyok toporzékoltak Ferencz Ferdinánd ellen, amért ez Chotek Zsófiát vette nőül és nem a Frigyes leányát.

En mindig abban a szubjektív

hitben éltem, hogy Tisza István előre tudta a Ferencz Ferdinánd sorsát.

1913 november havában Ferencz Ferdinánd bizalmasától, Linder Györgytől, Linder Béla hadügyminiszter apjától kaptam Ferencz Ferdinándnak következő megbízását:

Hívjam fel bizalmasan Tisza István gróf miniszterelnök figyelmét, hogy december 18-án lesz Ferencz Ferdinánd trónörökösnek 50-ik születésnapja. A trónörökös születésnapján látná, ha a miniszterelnök proponálná a királynak, hogy — régi magyarországi szokások szerint — koronáztassa meg a trónörököset. Magyarországon ez jó hatással lenne, mert F. F. megesküdne a magyar alkotmányra és a királyi családot is megnyugtatóná, ha F. F. koronázási esküt tenne az ő utódait a trónöröklésből kizáró magyar törvényre.

Erre Tisza István a többi közt a következőket felelte:

„Mondja meg neki, hogy a monarchia szemetje van körülötte.” (Értendő volt ez alatt Czernin gróf is, aki megszűnt a monarchia szemetje lenni, mihelyt F. F. kinevezettette Tisza főnökeül, külügyminiszterül.)

En akkor ezt feleltem Tiszának: „*Őn úgy beszél Ferencz Ferdinánddal, mintha biztosan tudná, hogy sohasem lesz Magyarország királya.*”

Tisza kenetteljes szavakkal beszélt, hogy majd megsegít bennünket az Isten stb.

Azt ígértem, hogy Tiszáról csak mások által is tudott adatokkal fogok bizonyítani, ezt a szörnyű jóslatomat csak úgy bizonyíthatom, ha hivatkozom Az Est 1914 január második hetében megjelent egyik számára, amelyben meginterjúvoltak engem és ott *elmondtam azt, amit itt leírtam*. A történelem állapítsa meg, hogy minő erők játszottak össze pozitíve és negative F. F. megöletésénél. Fokozta szubjektív érzésemet az a tény, hogy *Pofiorek* generálist, Szerajavo parancsnokát, valamint a szerajevói rendőrfőnököt helyükben meghagyták F. F. meg-

gyilkolása után is, már pedig, ha ezek a legártatlanabb bárányok voltak is, akkor sem lett volna szabad őket otthagyni, azon város közigazgatásának élén, ahol a leendő királyt megölték.

Én ösmertem Tiszát, hogy hatalmas vágya az örületig nem normális, ezért irtam 1914 tavaszán a B. Naplóban Rákosi Jenőhöz egy óvó és figyelmeztető cikket. Akkor azt irták a lapok, hogy Rákosi Jenő anyagi zavarokba jutott; én oly nagyrabecsültem és becsülöm ma is Rákosit, hogy vezércikkben hívtam fel: szakítson Tiszával, mert — így irtam — „mindennek és mindenkinek tönkre kell mennie, ami és aki Tiszában bizik.” Tönkre is ment a munkapárt, a dinasztia, Magyarország, sőt maga Tisza István is abba, hogy bízta Tisza Istvánban. Tisza István iratai közt megtalálhatják egy évek előtti leveletem, melyben ezt irtam neki:

„Ön a saját lelkületében hordja Magyarországot végromlását!”

Mily szörnyűség, hogy ennyire igazam volt! **Dr. Pályi Ede.**

VÉREBEK. Ahogy a háború rémo leszakadt rólunk, megtört fölöttünk néhány olyan fekete varázs is, amelytől idáig reszketni kellett. Voltak ennek a háborúnak rettegett vérebei, akiknek legfőbb ambíciója az volt, hogy *minél több emberélet pusztuljon el* és minden katonazubbonyba bújtatott embernek menjen is el a kedve az élettől. Sok ilyen *közveszélyes véreb* szabadult ránk a háború éveiben és a kedve szerint, mohó éltvágyához képest harapdált, marcangolt, pusztított bennünket. Ezeket a vérebekeket most majd egyenkint kipszáljuk rejtejt helyeikből és tartunk velük egy kis leszámolást. *Lukachich* tábornok ur, *Zlinszky* alezredes ur, *Szepesy* főtorzorosv ur és még egy sereg ilyen kitűnő emberirtó nevét jegyeztük fel a háborús borzalmak szörnyű éveiben. Istenem, hogy féltünk tőlük, hogy reszketünk a színük előtt és milyen jó, micsoda boldogság, hogy a háborúval együtt megszűnt az ő öldöklő hatalmuk, hogy eltűntek a mélyben. De nem fogjuk megengedni, hogy olyan szerényen és halkán tűnjenek el. Ebbe még *beleszólunk*.

Szterényi kacag

Szterényi már 1912-ben kihirdette, hogy ha én köztársasági államformát hirdetnék, ő kikacagna. Miután én most éjjel-nappal egyebet sem teszek, mint agítálok a republikaért, félteni lehet Szterényit, hogy a sok kacagástól még *megpukkad*. A Szterényi kacagási hajlamát megvilágítja az a szerkesztői üzenet, melyet én hozzá 1912. év május 14-én irtam a „Magyar Köztársaság”-ban.

Ime, az akkori üzenet:

Szterényi József nyug. államtitkárnak, Budapest.

A képviselőháznak április hó 17-én tartott ülésében *Polónyi Géza* a horvát önkormányzat felfüggesztéséért felelősségre vonta a kormányt. Beszédében azt fejtegette, hogy azért, mert Horvátországban egy kisebbség a Magyarországtól való elszakadást kívánta, nem lett volna szabad az alkotmányt felfüggeszteni. Az országgyűlési napló 130. oldalának megörökítése szerint többek között ezeket mondotta *Polónyi Géza*: „Mit gondol a t. Ház, hogyha Nagy Györgyöt beválasztanák a képviselőházba és ő előállana az ő köztársasági elméletével, akkor ebből az következne, hogy Magyarország alkotmányát felfüggeszsek?”

Szterényi József: Nagy Györgyöt kikacagnál!

Szterényi kikacagná a teljes nemzeti függetlenség eszméjét. Közbeszólása reávilágít ennek az embernek egész jellemére. Jól tudja, hogy a republika becsületet, jó erkölcsöt is jelent s ő ezeket teljes életében kikacagta, Szterényi tudhatná, hogy én, mint sepsiszentgyörgyi ember, ismerem a multját. A boldogult öreg Sterntől, az upesti metasztótl csak a vörös szakáljogot örökölt és ma milliói vannak, melyeket pár ezer koronás tisztviselői fizetéséből takarított meg. Talpfából legyen faragva, ki így tud takarékoskodni! Felháborító, hogy ilyen ember ki meri tátani száját a becsület államformája ellen. A mi egyik törekvésünk éppen az, hogy a magyar közéletet a *Szterényiektől megtisztítsuk*.

Szegény ember vagyok, de 100 pengő forintért nem adnám, ha most láthatnám, hogy Szterényinek *Vera Violette* szappannal finomított arcán a nagy kacagástól ho-

gyan támadnak pajkos gödröcskék. A ledöntött rendszer panamistái között Sztérenyi volt *legszermeretlenebb*, a legkőrmösebb. Hogy mennyire ismerték a vasutasok, arra jellemző, hogy mikor kereskedelmi miniszter lett, egy vasuti tisztviselő barátom tréfásan figyelmeztetett, hogy ha utazni akarok, gyorsan induljak utnak, mert Sztérenyi rövid idő alatt még a kerekekből a szöveget is kilopja.

Ne felejtjük el, hogy Sztérenyi a köztársaságot kikaagtal!

Dr. Nagy György.

SZEMERE MIKLÓS NEM NYUGSZIK. Szemere Miklós, közismert kártyás nem fér a bőrében. Aki a vagyonát házard kártyajátékban és a turfon nyereszkedte össze, az mindenáron társadalmi és politikai vezér szeretne lenni Magyarországon. Szemere ur az, aki még ezeket az időket is alkalmasnak tartja arra, hogy *antiszemita hecceket finanszírozzon* és ily módon polgárháborút idézzon elő Magyarországon. Ennek a kártyaekszisztenciának igen nagy része van abban, hogy az országban még mindig nem állt helyre teljesen a rend és *lelketlen bujtogatók* fosztogatásokat, rablásokat, sőt gyilkosságokat rendeznek egyes falvakban. Szemere makao-bajnoknak van egy „Cél” című hetilapja. Ennek a lapocskának legutóbbi száma *nem érkezett el az előfizetőihez*. Oka pedig ennek az, hogy a „Cél” hasábjait a pogromra lázító cikkek egész sorozatával *irták tele* Szemere ur írdeákjai, akiknek kedvére való volna, ha Magyarországon öldökölnék egymást az emberek. Amikor a lapot kinyomták, *ugylátszik, Szemere ur maga is megijedt az ő szellemében született elmetermékektől és nem merték a „Cél”-t szétküldeni az előfizetőknek és helyette Szemere Miklós aláírásával egy levelet kapott minden előfizető*. Így történt aztán, hogy az a nagy csapás érte szegény hazánkat, hogy az elmúlt héten *nem jelent meg Szemere Miklós leibzurnálja*. Mi csak azt nem értjük, hogy ez a kártyán meggazdagodott Szemere honnan veszi a bátorságot és az erkölcsi jogosultságot ahhoz, hogy ilyen nehéz időben nemcsak szerepeljen, de *egvésezen konkolyhintőként* szerepeljen Magyarországon. Hát eltűrhető az, hogy ez a kártya-bajnok tovább garázdálkodjék?

Szenvedéseim a cs. és kir. sajtóhadiszálláson

A háborúval együtt hála istennek elmúlt végre ez a ronda intézmény is, ámbár volt pofája a sajtóhadiszállásnak *tul akarni élni* magát a háborút is. Igen, Eisner Bubna ezredes, parancsnok ur előterjesztést tett illetékes osztrák helyen arra, hogy tartsák fön a hadiszállást továbbra is, sajtópropaganda céljaira. Adler elvtársam azonban értesülésem szerint, nagyratörő terveivel együtt, kirugta Eisner Bubna vezérkari ezredes urat és a sajtóhadiszállás valóban megszűnt élni. Sokat lehetne és kellene írni erről a most letűnt intézményről. Én tagja voltam a k. u. k. Kriegspressequartiernak, én ismerem tehát ennek az intézménynek minden bűnét. Rettenetes bűnei vannak és én gyűlöltöm és utáltam mindig, mert a számomra csak szenvedést és nyomorúságot jelentett. *Aktív katonatisztek gránátbiztos fedezéke* volt a sajtóhadiszállás, ahol a nehéz munkát végző hirlapírók egészen mellékes tényezők voltak, a fontos az a sok-sok aktív tiszt volt, aki érthetően utálta a frontot és a sajtóhadiszállás nyugalmas beosztásában nagyon rosszalották, hogy itt civilek, hirlapírók is tartózkodnak. Az eszükbe sem jutott, hogy ők voltaképpen azért élnek a világon és azért vannak itt, hogy a civil hirlapírókat munkájukban katonailag támogassák. Hát szépen támogatták!

A sajtóhadiszállásról vagy én, vagy valaki más egyszer tán könyvet fogunk írni. Itt most csak az én szubjektív szenvedé-

seimről akarok néhány szót elmondani. A sajtóhadiszállás parancsnoksága és tisztikara engem mindig gyűlölt, a cenzura Teschenben és Bécsben engem állandóan fojtogatott és mert nem akartam az ő kedvükért a háborút népszerűsítő irodalmat művelni, hát engem folyton be akartak vonultatni, engem minden második héten a frontra akartak küldeni, közlegényi rangban meghalni. Volt a sajtóhadiszállásnak egy Okolicsányi Zsedényi Ede nevezetű magyar cenzora. Ez az Okolicsányi Zsedényi Ede, magyar országgyűlési képviselő, azonkívül huszárkapitány és mint ilyen, a magyar újságírók cenzoraként szerepelt Teschenben. Ennél az Okolicsányi Zsedényi Edénél utolsósóbb lakájt én soha nem ismertem, ez az Okolicsányi Zsedényi Ede, aki harcot soha életében nem látott, magas harctéri kintüntetéseket stréberkedést ki magának a parancsnokságnál és ellenértékül egy analfabéta dúhével igyekezett kicenzurázni minden igaz és szabad szellemű sort a magyar haditudósításokból. A helyesírásról fogalma sem volt ennek a magyar országgyűlési képviselőnek és volt ábrázata mégis ahhoz, hogy cenzorként szerepeljen a magyar haditudósítók fölött, akiknek munkáját tönkre tette és akiknek életét megkeserítette.

Nekem személyes ellenségem volt Okolicsányi Zsedényi Ede százados ur, az én tudósításaimat különös ambícióval tette tönkre, énrám utazott, engem üldözött és legforróbb vágya az volt, hogy a Népszavának, tehát a szocialistáknak kiküldött haditudósítóját kiemeljék katonailag a sajtóhadiszállásról és ki-

küldjék meghalni a frontra. Nemcsak a tudósításaimra, de állandóan az életemre tört Okolicsányi Zsedényi Ede, aki az után egy szép napon összes kintüntetéssel együtt bevonult egyenesen Konrád mellé, a főparancsnokságra. Azt hiszem, az ő bevonulásával esik össze az a fordulat, amely a harctereken egyik csapást a másik után zúdította ránk és ettől fogva fü nem nőtt többé ott, ahova a hadsergőparancsnoksága lépett. Nem tudom, vajjon hol lézeng most Okolicsányi Zsedényi Ede képviselő és huszárkapitány ur, de nagyon szeretném még egyszer látni az életben.

Jött azután egy idő, amikor Károly királyunk szemet vetett a haditudósítókra és a tőle megszokott nyájas közvetlenséggel elrendelte, hogy valamennyiünk vonuljon be az ezredéhez. Ekkor történt az, hogy a sajtóhadiszállás parancsnoksága kintüntetésekkel diszította föl a hirlapírókat és a minősítési táblázatukba mindegyiknek bele írta, hogy visszavezénylendő a sajtóhadiszállásra, két, három, hat, nyolc és tizenkét hét múlva. Aszerint, hogy ki volt a gutgezintebb és a jobb gyerek, ehhez képest rövidebb vagy hosszabb idő múlva visszatérhettek az ezredtől a fiuk és akik a legkevésbé kíváncsiak voltak, azok három hónapi katonáskodásra ítéltettek. A tiszteletre méltó kivétel: az megint — én voltam. Én, hála istennek, nem kaptam kintüntetést, amit becsületszavamra, nem is érdemeltem meg. Viszont én voltam az egyetlen, akinek minősítési táblázatába nagy titokban azt írta bele Eisner Bubna parancsnok ur, hogy a visszatérésem nem kívánatos. Tehát se

két hét mulva, se négy hét mulva, se tizenkét hét mulva, tehát soha. Engem halálra ítélte a sajtóhadiszállás parancsnoksága, engem meg akartak ölni. Nem rajtuk mullott, hogy ez nem sikerült. Vagy hat hétig nyomorogtam Königgrätzben, az ezredemnél és a sajtóhadiszállás akarata ellenére kerültem vissza valahogyan Pestre. Nekem tehát a náluk töltött két és fél év és a königgrätz-i hat hét alapján külön szubjektív jogom van arra, hogy a sajtóhadiszállást utáljam. No hát, élek is ezzel a jogommal. És lesz még rólok mondanivalóm.

G. F.

MI LESZ AZ ESKÜDTSZÉKESKEL? Az új kormány egyik legelső és mindenképpen helyesíthető lépése a cenzúra eltörlésén kívül a sajtótörvény megváltoztatása lesz. Idáig azonban sajnálatunkra arról még nem hallottunk semmit, hogy a kormány az esküdtszéket is visszaadná a régi hivatásának. Tiszáék ugyanis nemcsak a sajtót fosztották meg az igazmondás jogától, de olyan esküdtszéki törvényt készítettek és léptettek életbe, amely az esküdtbíróságok paródiája és amelyet egy percig sem szabad érvényben hagyni. Fölhívjuk tehát a kormányt, hogy haladéktalanul tegye meg a lépéseket arra, hogy a Tiszakorszak átkos szörnyszülőtte, az esküdtszéki törvény is lomtárba kerüljön és csináljanak haladéktalanul olyan új törvényt, amely visszaadja az esküdtbíróságok ítélőmónási jogát és szabadságát a legliberálisabb szellemben. Várjuk a kormány ezirányú lépéseit!

Az én forradalmam

— Községes rémhír, ugyanaz, ami a harmincezer oroszsal, hogy én pozíciót töltöttem be a forradalomban. A leghatározottabban tiltakozom, hogy a lakástalan szereplésem kiragadják és másképpen állítsanak be, mint egy közkatonát, aki elméletben már régóta forradalmi és végre a gyakorlatból sem riadt vissza és kötelességét teljesítette. Ott voltam a Lánchid előtt, amikor a csendőrök a tömegbe löttek. Mellettem esletek az emberek, majd elsodortak a Duna partjára egy betonházba. A fegyverropogás ide is követett és itt eszméltem fel arra, hogy ez a forradalom. Lékairól cikket írok Az Emberbe, azt mondom, hogy nem jól tette, hogy merényletet követett el. Az ügyész erre azt mondja, hogy én dicsérem a bűntettet és elkobozza a lapot. Hogy jön ahhoz az ügyész, hogy helyettem gondolkozzék? Vagy nekem csak olyan gondolatom lehet, amit az ügyész helyez el. Szép gondolat szabadságom van nekem — gondoltam és dühöngeni, tombolni kezdtem. Ez rettenetes, amit itt művelnek, nőket és gyermekeket lövöldöznek. Most már nem gondolkoztam többé és visszafordultam és ordítottam:

— *Éljen a forradalom!*

Azt hittem, hogy majd ezzel a jelszóval áttörünk a Lánchidon. A szomszédságomban azonban megszólalt egy éppen nem gyengéd női hang:

— Kuss! Az istenit magának, most ne kiabáljon!

Szegény, azt hitte, hogy kiáltásom odavonja az ellenség figyelt

mét. Viszont teljesen igaza volt, elhallgattam és a Károlyi-pártba mentem sebesülteket kötni.

A forradalom éjszakáján a Mária Terézia-laktanya előtti tüntető felvonulásban vettem részt. Egy kis lövöldözésért most sem kellett a szomszédba menni. Tulsokat lövöldöztek nekem, aki mint forradalmár és egy békés polgári ujságíró vagyok és nem szeretem a fűlem mellett süítő golyókat. Valamiképpen a József-köruton is helyreállott a csend és elindultam az Astoriába, ahol a komoly forradalommal találkoztam. Egy pillanat alatt gépfegyverekkel erősítették meg az Astoriát, a forradalom főhadiszállását. Idegesítő puskatűz nagy robajjal kergette be a szálló halljába a tömeget. Ez már igazi forradalom, konstataáltam és vártam, hogy a kis hadnagyokkal és a matrózokkal, valamint a vezérekkel együtt engem is elfogjon a tulserő. A tulerő lassanként átpártolt hozzánk. A derengésben egymásután masiroztak hozzánk a felvirágozott sapkájú csapatok. Reggel már azt hittem, hogy egy választási harc kortestanyáján vagyok.

Hét órakor parancsot kaptam, hogy mint a Nemzeti Tanács biztosa a főpostára menjek és ellenőrizsem, hogy csak a Nemzeti Tanács táviratait továbbítsák és az olyan táviratokat, melyek a forradalom ügyét veszélyeztetik, foglaljam le. A főpostán 30 fegyveres ember támogatott. A karhatalomra azonban nem volt szükség. A posta személyzete nagyszerűen alkalmazkodott a forradalomhoz. Minden rendben ment, a parancs szerint. Hiába adták fel a táviratokat:

jöjj haza, feleséged meghalt. A táviratot nem lehetett továbbítani. Szegény, ha jó hirt nem kap, a rosszat ráér megtudni. Károly király táviratát, hogy beleegyeznek, hogy a sapkarózsák levétessenek, nem kézbesíttem. Nem is fontos, hogy beleegyeznek.

A Magyar Világ-kávéházból reggelit rekviráltattam a bakáimnak és távoztam a főpostáról. Az első emeleten egy nő gubbasztott a padon, zihált és sápadozott.

— Mi baj? — kérdeztem.

— Beteg vagyok, nem tudok egyszerre két emeletet menni, a gépteremben dolgozom.

— Le tud menni az emeletről?

— Igen.

— Hát akkor menjen le és menjen haza.

— Jaj, mit szól a főnök ur. Én nem merek.

— Nem türök ellentmondást. Ma szabadságot kap, szoltam szigoruan és a beteg postás kisasszony szédültem megindult a lépcsőn lefelé és utközben is motyogta:

— Jaj, csak a főnök ur meg ne haragudjon.

Mindössze ennyi volt, amit mint a főposta népbiztosa a forradalomban elkövettem. Egy pár éjszaka nem aludtam, csak a forradalomnak éltem. Szombaton aztán figyelmeztettek, hogy jó lesz már ujságot írni, a magam részéről tehát befejeztem a forradalmat. Ha esetlegesen unokáimnak nagyobb dicsőségről regélnék, felhatalmazom őket, hogy a legrosszabb véleményt alkossák meg a mesélő öreg emberről, aki itt siet bocsánatot kérni, hogy elmulasztotta ezt a nagyszerű alkal-

mat és nem lett forradalmi hős, sem pedig a IV. fizetési rangosztályba sorozott kormánybiztos.

Hajnal Jenő.

Zselénszky futása

Ezekben az órákban sok szomorú futás van világszerte és sok igazságtalan és bús futás történik Magyarországon. Akadt azonban végre egy olyan futás is, amelyet derűlen és meglegedetten kell szemlél-nie minden igazságszerető ember-nek. A futóbajnok ez esetben Zse-lénszky Róbert gróf, az Omge el-nöke, rengeteg föld és tömerek milliő gögös és elbizakodott ura volt, aki az új idők eljövele ellen, a népek joga és szabadsága ellen sohasem látott konoksággal üvöl-tött, még ugyszólván néhány nap-pal ezelőtt is. Zselénszky Róbert gróf a forradalom kitörésének ide-jén családjával együtt Temesujfa-lun, gyönyörű kastélyában tartó-zkodott és innen kellett neki egy száll ruhában, éjszakának idején el-menekülni.

Zselénszky Róbert ugyanis poli-tikai nézeteinek megfelelően, a leg-komiszabb bánásmódban részesíti az alkalmazottait és az elképzelhető legrosszabbul fizeti munkásait, akik következésképen szívük mélyéből utálják a lengyel grófot. Nem cso-da tehát, hogy amikor a forradalom szele beáramlott Temesujfaluba, a nép visszafojtott haragja viharos erővel tört ki Zselénszky Róbert ellen és a hirtelen egybesereglett tömeg megostromolta a temesujfa-lui kastélyt. Jellemző Zselénszkynek a saját munkásai között való nép-szerúségére, hogy egyetlen egy em-bere nem akadt, aki a pártját fogta volna, melléje állott volna, az egész tömeg, mint egy ember támadt ke-szerű haraggal a munkauzsorás föl-desur ellen, aki családjával együtt egy szál ruhában, a kastélynak egyik hátsó ajtaján alig tudott elve-elmekülni.

Zselénszky futása mindenestre

egészséges és jellemző tünete az új időknek és már nem is tartjuk fon-tosnak azt, hogy a népharag-snak ez a spontán megnyilatkozása annyira megijesztette ezt a reak-ciós grófot, hogy az Omge elnöki állásáról való lemondását határozta el. Ez helyes, viszont az már ke-vésbé helyeselhető, hogy Zselénszky utódja az Omge elnöki állásában állítólag Somssich László gróf, egy másik üzletes feudális gróf lesz. Csöbörből vödörbe!

MŰVÉSZET

HATVANY LILI DARABJA. Le kell vetközni összes elfoglaltságunkat és ha tetszik, ha nem, el kell ismerni, hogy Hatvany Lili bárónő nem hivatottság nélkül foglalkozik az irodalommal. „Barcarola” című egyfelvonásosa, ame-lyet a Belvárosi Színház színpadán mu-tattak be, tele van olyan kvalitásokkal, amelyek figyelmet érdemelnek. Hatvany Lili bárónő a politikai, sőt a külpolitikai szerelem atmoszférájában szereti lepe-getni a meséit és meg kell állapítani, hogy ő ismerni látszik ezt a levegőt és a meseszövs sem esik neheze. Fan-táziája, íráskészsége, sőt a színpad tek-nikai ismerete jogot adnak ennek az ellenszenvesen gazdag és rokonszenve-sen szép bárónőnek arra, hogy szín-darabokat írjon. Ha itt-ott a dilettantiz-mus sekélyes vizeire téved is, ha vannak olykor meglehetősen artikulátlán hangjai is, fájó szívvel kell beismernünk, hogy nagyjában érti a mesterségét és úgy tud színházat játszani előttünk, hogy mindig figyelünk kell, a fordulatai meglepnek és a dialógusai szórakoztatnak. *Madarassy-Beck* Gyula nem tartozik kedven-ceink sorába és mégis megállapítjuk, hogy a Hatvany Lili talentuma elbirja még ezt a kellemetlen tehetételt is. Végignézzvén a „Barcarola” bemutatóját, nem sajnáltuk Hatvany Lilitől a feléje zúgó elismerő tapsokat.

Felelős szerkesztő és kiadó: Gündör Fe-renc. Szerkesztőség: IV. ker., Királyi Pál-utca 14. Kiadóhivatal: VI. ker., Izabella-utca 65. Telefon: Szerkesztő-ség József 68—86; Kiadóhivatali telefon 26—87. Megjelenik minden kedden. Az Ember előfizetési ára: egy évre 50 ko-rona, félévre 25 korona, negyedévre 12 korona 50 fillér. Egyes szám ára 1 korona,

OMNIA A FÖLDALATTI mozgóképszínház

VIII., József-körút 31.

SZINDIRÁTUS

Kalandorjáték 5 részben. A főszerepben MAGNUS a Cabiria néger-óriása. Ezenkívül a fényes kísértő műsor.

Előadások 5, 7 és 9 órakor. Jegyelővétel déli-16-tól fél 11-ől 1-ig, d. u. 4 óráig. Telefon József 125

ROYAL-APOLLO JUDÁS

Előadások hétköznap 5, 7, 9 órakor

Phönix-film.

FŐVÁROSI ORFEUM

Budapest. VI., Nagymező-utca 17. szám.

Igazgató: Keleti és Ribner. Telefon 3-17

Előadás kezdete naponta este 7/8 órakor.

Fregolia átváltozó művésznő

A két jelölt

Follinus—Markus operettje és a kísértő műsor

Hamis fogsorokat és filmhulladékot

minden mennyiségben vesznek.

GROSS ANTAL,
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 23. SZÁM

ROYAL-ORFEUM

VII. ERZSÉBET-KÖRÚT 31.

Esti előadás 7-kor, délutáni 4/4-kor kezdődik.

SÖRKABARÉ kezdete 7/8-kor

ANDRÁSSY-KÁVÉHÁZ

VII., Arany-ut 73. (Damjanich-u. sarok.)
Bachmann hegedűművész, zenekarával minden délután és este hangversenyek.

Ladányi és Dénes kávéosok

FELTALÁLÓK UTMUATÓJA

nélkülözhetetlen.

Díjtalanul kldi: Aron és Molnár színház-kiadó, VIII., Budapest, József-körút 9

A csábító

Társadalmi dráma négy felv.

4 belvárosi legelőbb mozgóképszínház

A CORSO

Az előadások 5, 7 és 9 órakor kezdődnek.

A HARANG

Színház drámai köteténye négy felvonásban

Diana crème Diana puder

3 és 6 koronás dobozokban

Mindenütt kapható!

TÉLIKERT Winterry

NAGYMEZŐ-U. 22-24. TELEFON: 167-25

új, magikus csodáival. Operette, varieté és maganszámok stb. — Kezdetek este 7 órakor. Vasárnap d. u. fél négy órakor fe árú előadás